

НОРУОТ ХОРСУН БЫҢЫТА ӨЛБӨӨДҮЙБЭТ

ҮБҮЛҮӨЙҮ КӨРСӨ

☆
Бүгүнгү
балаһаҥа
Хайахсыт
нэһилиэгэ
☆

Кыайыы иһин

Аҕа дойду Улуу сэриитэ дойду үрдүнэн ыар тыыннанан ааспыт, сурахха-быарга оспот бааһы-үүтү хаалларбыта. Ийэ дойду көмүскэлигэр биһиги нэһиликтэн 102 туруу үлэһит бэбиэскэ тутан барбыта. Кинилэртэн 46 буйун сэрии хонуутугар олохторун толук уурбуттара. Эргиллэн кэлбиттэр сэрииттэн, көһөрүллүттэн айгыраабыт хаһаайыстыбаны чөлүгэр түһэрингэ, салгыы сайыннарыыга таһаарылаахтык үлэлээбиттэрэ.

Холобура суох хорсун быһыыларын көрдөрөн Хайахсыт уолаттарыттан элбэх киһи бойобуой орденнарыннан, мэтээллэринэн наҕараадалаабыттар. Ол курдук, Н.Е. Артемьев Кыһыл сулус, Р.А. Никитин Кыһыл сулус, И.Д. Егоров Кыһыл сулус, Е.Н. Федоров Албан аат орден 3-с степенэ, М.Д. Климов Албан аат орден 3-с степенэ, И. П.Марков Албан аат 3-с степенэ, Н.Г.Родионов Албан аат 3-с степенэ, П.Е. Васильев "Аҕа дойду сэриитэ" 2-с степенэ орден-

нар кавалердарынан буолбуттара. А.Я.Дорофеев бизэс, Н.Е. Артемьев түөрт бойобуой мэтээллэринэн о.д.а. бэлиэтэммиттэрэ. Сэттэ ини-бии Илларионовтар хорсундук сэриилэспиттэрэ.

1942–1944 сс. хоту көһөрүллүүгэ биһиги нэһиликтэн 388 киһилээх 122 хаһаайыстыбалаах үс колхоз — "Буденный", "Түмсүү" уонна "Социализм суола" барбытара. Сорохторо Кэбээйигэ, Эдьигэннэ тийбиттэрэ, үгүс сүтүгү көрсүбүттэрэ. 130-ча киһи ыалдьан, хоргуйан өлбүттэрэ, 29 хаһаайыстыбата имири эстибитэ. Бу колхозтар хотуттан 1944–1947 сс. эргиллэн кэлэн дойдуга хаалбыт "Крупская" уонна "Пушкин" колхозтарга холбоһуоттара.

Күн бүтүн биһиги кэккэбитигэр икки ветеран — Василий Павлович Диодоров уонна Василий Гаврильевич Поисеев бааллар.

АҔАМ ОХТУБУТ СИРИГЭР СЫЛДЫБЫТЫМ

Мин аҕам Дмитрий Яковлевич Борисов 1902 с. Хайахсыкка дьадаһы дьиз кэргэнгэ төрөөбүтэ. 1942 сыллаахха бэбиэскэ тутан биһигини, уон сэттэ сыл эйэлээхтик олорбут Мотуохатын, көмүс чыычаахтарын, 14-тээх Маайатын, уон саастаах Баһылайын уонна үстээх Дунятын хаалларан фронтка барбыта. Ити сыл күһүкүгэр биһиги "Буденный" аатынан колхозу кытары хоту Эдьигэннэ сиригэр тийиһиппит, сугу-хоргуйууну көрсүбүппүт. Аҕабыт Сталинград куораты босхолоһон, 1943 с. Дон кытылыгар турар Калач куорат иһин кыргыһыыга ылбыт бааһырытыптан госпитальга өлбүтэ. Аҕам биригэ төрөөбүт быраата Алексей уонна тастын инилэрэ Улахан, Кыра Бүөтүр Борисовтар эмиз сэрии толоонулар охтубуттара. Аны ийэм түөрт быраата, балтын кэргэнэ сэриигэ ынырыллыбыттарыттан, бырааттара Филипптээх, Николай эргиллибиттэрэ. Оһон, ийэбит барахсан бу уоттаах сэриигэ

абыс саамай чугас дьонун сүтэртээбитэ... 1969 с. атырдьах ыйыгар мин Кисловодскайга курорттан төнөнөн иһэн, Сталинградка сылдьан ааспытым. Калач куорат военкома мас-сыына бизрэн сэрии буолбут сирдэринэн сырытыннаарбыта. Дон өрүс нөмүө өттө абын-табына талахтардаах хайа эбит. Онтон өстөөхтөр тоһууа сылпыттар. Биһиги Армиябыт 1943 с. олунньуга бу өрүһү туораан утары атаака оһорбут. Ол киристингэ мин аҕам хайаны тахсан иһэн ыарахан-нык бааһыран санчааска кириэн сырдык тыына быстыбыт.

Улуу Дон үрдүгэр туралымын олус долгун-бутум, аҕабын кытары көрсүбүттүү санаабытым. "Павшим воинам" дьиз нааматын-ныкка сылдьан, венок уонна дойдубуттан илдьибит буордаах мөһөөччүкүн уурбутум. Мөһөөччүкэ кыһыл солко сабынан

Евдокия БОРИСОВА, Дьокуускай.

Хаартыскаҕа: ытык нуучча сиригэр охтубут буйуун Д.Я. Борисов.

Улуу Кыайыы 60 сылын көрсө биһиги нэһиликтитигэр, ханна да буоларын курдук, араас дьаһаллар былааннаахтык ыытыллар.

Ол курдук, нэһиликтит ааспыт историятын, үлэлээн-хамсаан ааспыт араас көлүөнэ дьонун-сэргэтин сырдатар сыаллаах, педагогическай үлэ ветерана Николай Васильевич Лукин салаататынан музей дьизэтэ ситириллэн үлэһэ кириэргэ бэлэмнэнэр.

Ааспыт сылтан олохтоох оскуола директорун интэр-үөрэтэр үлэһэ солбуйааччы Ф.И. Борисов быһаччы салайытынан Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ уонна көһөрүллүүгэ сылдьыбыттарга аналлаах нааматыннык сөргүтүлүннэ.

Культура дьизитигэр (дир. Кузьмина А.Н.) фронтовиктарга анаммыт экспозиция саҕардыллан оһоһулунна, уус-уран фестиваль ыытылынна.

Дьокуускай куоракка биһир дойдубулаахтар түмсүүлэрин кытары, онно олохсуйбут ветераннарбытын кытары көрсүһүү, шеф-тэһии тийигэ быһыллыбат. Нэһиликтэ баар тэһии тийигэ быһыллыбат. Сэрии оҕдооболоругар, ветераннарбытыгар, сэрии оҕдооболоругар, көһөрүллүү кыттыылаахтарыгар болҕомто ахсаабат. Тэрилтэлэринэн чизэстээһиннэр, көрсүһүүлэр буоллулар. Оскуола оҕолорун күүһүнэн тимуровскай көмөлөр оһоһуллар, Албан аат уруоктара ыытыллар.

Улуус үрдүнэн буолар бары акцияларга, Кыайыы скверигэр, доторея атытыгар нэһилик дьонно-сэргэтэ көхтөөхтүк кыттар. Барыта 70 тыһ. тахса солк. харчы хомуллан туттарылынна.

В.Е. Федоров, нэһилик дьаһалтатын баһылыга.

БАРБЫТТАРА СЭТТЭ ИНИ-БИИ...

Уоттаах сэрии уодаһына хас биһирдин ыалы хаппыта. Ол иһигэр, чоһолох алааска учуумпук олорбут Илларионовтары эмиз.

Оһоһон Илларионов уон биһир уолаабыттан сэттэ бэбиэскэ тутан, Ийэ дойдубуларын көмүскээбиттэрэ. Маннайгы хомуурга Оһоһон сэриигэ үс уолук: Улахан Миһирэйи, Улахан Бүөтүрү, Улахан Уйбааны атаарбыта. 1942 сыллаахха алаастарыттан үс уол арахсыбыта: Улахан Ньукулай, Улахан Дьөгүөр уонна Кыра Дьөгүөр. Кырдыаҕас аҕа эһилигэр 1943 с. есөө биһир уолун Кыра Миһирэйи атаарбыта. Кини курдук сэриигэ сэттэ уолун ыппыт аҕа, бука, собоһоһу буолуо.

Улахан Бүөтүр, Улахан Миһирэйи Ийэ дой-

ду тэбэр сүрэһин Москва көмүскэлигэр сылдьыбыттар. Бааһыран төннүбүттэрэ. Улахан Ньукулай Псковскай уобаласка сэрии хонуутугар олоһун толук уурбута. Кыра Дьөгүөр ытык Белоруссия сиригэр охтубута. Улахан Дьөгүөр минометнай взвод командира буола үүмүтэ, Польшаны босхолоһута, кыайыыны Прагаҕа көрсүбүтэ. Оттон Улахан Уйбаан уонна Кыра Миһирэйи сэрии уотугар кирибэтэхтэрэ. Ол эрэри, командование дьаһалынан туһааннаах соруудахтары толорон сэриилэспиттэн итэҕэһэ суох эчэйэн, эмсэҕэлээн эргиллибиттэрэ.

Ира ДОРОФЕЕВА, Хайахсыт орто оскуолатын юнкор.

ХОРСУН БУОЙУН, ТАҔААРЫЛААХ ҮЛЭҢИТ

М.Д. Климов 1914 с. сэтинньи 15 күнүгэр Таастаах дьиз алааска олохтоох элбэх оҕолоох ыалга күн сиригэр көрбүтэ. Хадаарга сельпо бырабыланынатын председателинэн үлэли олордобуна, уоттаах сэрии сабаламмыта. Дьон эдэрэ, чэгиһэ Ийэ дойду көмүскэлигэр аттамыттар. Михаил 1941 с. атырдьах ыйынааҕы хомуурга бэбиэскэ туттута. 49-с Армия аттаах 5-с корпусун байыаһынан сылдьыбыта. Уот буурба ортотугар өстөөх Москваҕа иккис күүстээх химиятын төттөрү охсууга кыттыбыта.

Салгыы 830-с стрелковай полка састаабыгар кириэн Серлухов, Тарусса куораттаран арбаа, хаан тохтуулаах кыргыһыларга сылдьыбыта. Инбэлиит буолан 1942

с. эргиллибитэ. Дойдугар кэлээт, Хайахсыт Сэбиэтин исполкомун председателинэн үлэлээбитэ. Алдьархайдаах сут-кураан сатыылаан турар кэмигэр, хайа охсубут анара хоту көһүүгэ баран айгыраабыт нэһилиэгин өрө тардыыга үгүс сыратын уурбута. Элбэх киһини өрүһүйбүтэ, үрүн тыыннарын өллөй-дөөбүтэ. Салгыы райсовет сириг салаатын сэбиэдиссэининэн, МТС парткомунан, дойдугар уонна Томпоҕо нэһилик сэбиэтин исполкомун председателинэн бар дьон махтаһыларгына өр сылларга үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ.

Буйун, патриот таһаарылаах үлэтин сыаналаан, Ийэ дойду Михаил Дмитриевич Албан аат 3-с степенэ, Үлэ Кыһыл Знамята орден-

нарынан, үгүс мэтээллэринэн наҕараадалаабыта. Билигин оҕолоро, сизиннэрэ кини олоһун, үлэтин дьоһундук салгыыллар, нэһилиэгин дьонно-сэргэтэ кэрэстииллэр.

В. ФЕДОРОВ.

Хаартыскаҕа: М.Д. Климов.

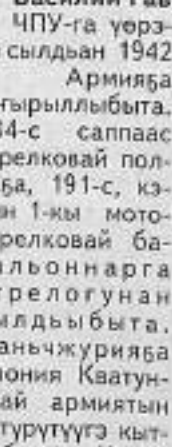
БИҢИГИ ОРТОБУТУГАР БААР СЭРИИ КЫТТЫЛААХТАРА

Василий Павлович ДИОДОРОВ

Кыайыыны Германия сиригэр көрсүбүтэ. Дойдугар эргиллэн норуот хаһаайыстыбатын араас салаатыгар таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Хорсун буйун түөһүн алта бойобуой мэтээл кизгэтэр, 82-с хаарын уулларда.

Василий Гаврильевич ПОИСЕЕВ

ЧПУ-га үөрэнэ сылдьан 1942 с. Армияҕа ынырыллыбыта. 584-с саппаас стрелковай полкаҕа, 191-с, кэлин 1-кы мотострелковай батальоннарга стрелогунан сылдьыбыта. Маньчжурияҕа Япония Кватунскай армиятын үлүтүтүүгэ кыттыбыта. Кэлэн үөрэһин салдаабыта, олоһун интэр-үөрэтэр үлэһэ анаабыта. 84-с хаарыгар үктэннэ.

Балаһаны бэлэмнээтэ В.Федоров.

ИДНДХ-П-8 УВЦ

